

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของเศรษฐกิจไทยเทียบกับประเทศต่าง ๆ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิต ซึ่งในที่นี้พิจารณาปัจจัยการผลิตสามชนิดได้แก่ ทุน แรงงานความชำนาญระดับต่ำ และแรงงานความชำนาญระดับสูง การศึกษานี้ยอมรับแนวคิดทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศของเฮคเชอร์-โอห์ลิน ที่มีสาระสำคัญว่า " สาเหตุของการค้าระหว่างประเทศ เกิดขึ้นจากความแตกต่างของความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตในประเทศนั้น ๆ โดยประเทศจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่ประเทศนั้นมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ และขาดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่ประเทศตนขาดแคลน" การพิจารณาความแตกต่างของความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตสามารถพิจารณาได้โดยใช้นิยามเป็นเกณฑ์ ซึ่งได้แก่ พิจารณาจากสัดส่วนปริมาณปัจจัยการผลิตและราคาเปรียบเทียบของปัจจัยการผลิต การพิจารณาความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตจากนิยามทั้งสองไม่จำเป็นต้องให้ผลการวิเคราะห์ที่เหมือนกันเสมอไป เนื่องจากการพิจารณาจากสัดส่วนปริมาณปัจจัยการผลิตเป็นการพิจารณาโดยให้ความสนใจเฉพาะด้านอุปทานของปัจจัยเท่านั้น แต่การพิจารณาจากราคาเปรียบเทียบของปัจจัยเป็นการพิจารณาโดยให้ความสนใจทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานของปัจจัย แต่ในที่นี้ผลการศึกษาจากนิยามทั้งสองควรจะให้ผลที่เหมือนกัน เนื่องจากการพิจารณาจากราคาเปรียบเทียบของปัจจัยการผลิตซึ่งเป็นการพิจารณาโดยคำนึงถึงทั้งทางด้านอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิต แต่จากข้อสมมติที่กำหนดให้รสนิยมในการบริโภคเหมือนกันในทุกประเทศ ทำให้ลดบทบาทด้านอุปสงค์เหลือเพียงบทบาทด้านอุปทาน ดังนั้นเมื่อเป็นการพิจารณาทางด้านอุปทานของปัจจัยการผลิตเหมือนกัน ในทางทฤษฎีจึงต้องให้ผลการศึกษาที่เหมือนกัน แต่ผลการศึกษาที่ได้จากนิยามทั้งสองในที่นี้ให้ข้อสรุปที่แตกต่างกันในบางประเทศ เนื่องมาจากการเจริญเติบโตของประเทศดังกล่าวในบางช่วงมีอัตราการเจริญเติบโตที่ไม่คงที่ การปรับตัวในอุปสงค์และอุปทานปรับตัวใน

อัตราที่ไม่สอดคล้องกัน กรณีเช่นนี้ทำให้การพิจารณาจากนิยามราคาเปรียบเทียบของปัจจัยซึ่ง
 เลขการพิจารณาบทบาทของอุปสงค์เหลือเพียงบทบาททางด้านอุปทานไม่สามารถอธิบายได้จำเป็น
 ต้องมีการพิจารณาทางด้านอุปสงค์ของปัจจัยด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นผลให้ผลการศึกษาในช่วง
 เวลาดังกล่าวซึ่งการพิจารณาจากราคาเปรียบเทียบของปัจจัยที่ให้ความสนใจทั้งทางด้านอุปสงค์และ
 อุปทานของปัจจัยได้ข้อสรุปที่แตกต่างไปจากการพิจารณาจากสัดส่วนปริมาณปัจจัยการผลิตเปรียบ
 เทียบที่ให้ความสำคัญกับอุปทานของปัจจัยเพียงด้านเดียว

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทฤษฎี ซึ่งทำการเก็บรวบรวมโดยหน่วยงานต่าง ๆ
 ขององค์การสหประชาชาติ และหน่วยงานต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ โดยข้อมูลที่ใช้ประกอบด้วย
 ข้อมูลปริมาณปัจจัยการผลิต และข้อมูลราคาปัจจัยการผลิต การศึกษาในที่นี้เป็นการศึกษาเชิง
 สถิติเปรียบเทียบ โดยเลือกศึกษาปี 2513 2523 และ 2532 เปรียบเทียบกัน

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในขั้นแรกพิจารณาเป็นสอง
 ส่วนโดยยึดตามนิยามความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตตามทฤษฎีของเฮคเชอร์-โธลิน ซึ่ง
 การพิจารณาทั้งสองส่วนนี้ประยุกต์โดยใช้แนวคิดของลิ้มเมอร์ที่ว่าด้วยสามเหลี่ยมปัจจัยการผลิต
 (Endowment Triangle) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ส่วนที่หนึ่งพิจารณาจากสัดส่วนปริมาณปัจจัยการผลิต โดยทำการศึกษา 14 ประเทศ
 ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรการผลิตคือมีปริมาณปัจจัยทุน
 และจำนวนแรงงานความชำนาญระดับสูงเพิ่มขึ้นมากกว่าเมื่อเทียบกับแรงงานความชำนาญระดับต่ำ
 เห็นได้จากสัดส่วนปริมาณปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาที่ยังพิจารณาแต่อย่างไร
 ก็ตามประเทศไทยก็ยังคงเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ในปัจจัยแรงงานความชำนาญระดับต่ำเมื่อ
 เทียบกับปัจจัยการผลิตอีกสองชนิด หรืออาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบ
 เทียบในการผลิตสินค้าที่เน้นการใช้แรงงานความชำนาญระดับต่ำ และขาดความได้เปรียบโดย
 เปรียบเทียบในการผลิตสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยทุนและแรงงานความชำนาญระดับสูง สำหรับประ
 เทศอื่น ๆ ในอาเซียนซึ่งได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ จากผลการศึกษาจะเห็น
 ได้ว่า ประเทศเหล่านี้มีทรัพยากรการผลิตคล้ายคลึงกับไทยซึ่งสะท้อนถึงความได้เปรียบโดยเปรียบ
 เทียบที่คล้ายคลึงกันด้วย ดังนั้นแบบแผนการผลิตและการส่งออกของประเทศในกลุ่มนี้จึงมีลักษณะ

ที่คล้ายคลึงกันด้วย แต่มีข้อสังเกตว่าภายในกลุ่มประเทศอาเซียนการพัฒนาและการเจริญเติบโตของประเศมาเลเซียนั้นมาเป็นที่หนึ่ง รองลงมาได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ตามลำดับ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) ในภูมิภาคอาเซียนนั้น มาเลเซียจะมีความสามารถด้านการแข่งขันมากกว่าไทย เนื่องจากมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงานความชำนาญระดับสูงมากกว่า

ประเทศในกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ได้แก่ ฮังการี สิงคโปร์ ใต้หวันและสาธารณรัฐเกาหลี เมื่อเทียบกับไทยจะเห็นว่าจุดปัจจัยการผลิตอยู่ห่างไกลกัน และยิ่งเวลาผ่านไปจุดปัจจัยการผลิตก็ยิ่งเคลื่อนห่างออกไป หมายความว่าประเทศในกลุ่มนี้เมื่อเทียบกับไทยจะมีความอุดมสมบูรณ์ในปัจจัยทุนและแรงงานความชำนาญระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงการมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยทุนและแรงงานความชำนาญระดับสูง

ประเทศในกลุ่มยุโรป แคนาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจุดปัจจัยการผลิตเคลื่อนห่างจากไทยโดยเข้าหาแกนปัจจัยทุน ซึ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตและความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่แตกต่างกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือประเทศเหล่านี้ไม่ใช่คู่แข่งในการผลิตสินค้าของไทย เนื่องจากตามทฤษฎีของเฮคเชอร์-โธลิน การค้าระหว่างประเทศจะดำเนินอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างของความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตแต่ละประเทศจะทำการผลิตและส่งออกสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่ประเทศตนเองมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงสามารถสรุปได้ว่าไทยกับกลุ่มประเทศดังกล่าวเหล่านี้มีแบบแผนการผลิตและการส่งออกที่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่ามีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบคล้ายคลึงกับไทยซึ่งเห็นได้จากแบบแผนความอุดมสมบูรณ์ที่คล้ายคลึงกัน

ส่วนที่สองพิจารณาจากราคาเปรียบเทียบของปัจจัยการผลิต ในส่วนนี้ทำการศึกษาเพียง 8 ประเทศ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านของข้อมูล จากผลการศึกษาในส่วนนี้สรุปได้ว่าไทย ยังคงขาดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าที่ใช้ปัจจัยทุนและแรงงานที่มีมืออย่างหนาแน่น แม้ว่าต้นทุนการผลิตในสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยทุนและแรงงานที่มีมือจะลดลงก็ตาม ในทำนองเดียวกันฟิลิปปินส์ก็ขาดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าประเภทเดียวกับไทย แต่ถ้าจะมองถึงความสามารถในการแข่งขันของทั้งสองประเทศนี้เห็นว่าฟิลิปปินส์มีความสามารถในการแข่งขันที่ค่อนกว่าไทย ส่วนสาธารณรัฐเกาหลี ไต้หวัน สิงคโปร์ ออสเตรเลีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เมื่อเปรียบเทียบกับไทย ประเทศดังกล่าวจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าที่ใช้ปัจจัยทุนและแรงงานระดับสูงเข้มขันกว่าไทย

การพิจารณาทั้งสองส่วนสามารถสรุปได้ว่า แบบแผนการเปลี่ยนแปลงความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตของประเทศต่าง ๆ เป็นไปในลักษณะที่มีความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยทุนและแรงงานที่มีมือมากขึ้น ซึ่งประเทศในแต่ละกลุ่มก็พยายามที่จะปรับหรือยกระดับตัวเองให้เหนือประเทศในกลุ่มโดยการเคลื่อนเข้าหาประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยทุนและแรงงานที่มีมือมากกว่า โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาซึ่งรวมถึงไทยด้วยที่พยายามจะก้าวไปเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ซึ่งเป็นประเทศที่เน้นหนักการใช้ปัจจัยทุนและแรงงานที่มีมือในการผลิตมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้การประเมินความสามารถในการแข่งขันจึงมีความสำคัญมาก ในขั้นต้นนี้ความสามารถในการแข่งขันจะขึ้นอยู่กับความได้เปรียบในการผลิตที่ใช้ปัจจัยที่ตนเองมีอย่างเหลือเฟือ แต่สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วความสามารถในการแข่งขันไม่ได้ขึ้นกับความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตเพียงอย่างเดียว ยังมีพลังขับเคลื่อนอีกหลายอย่าง

ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

จากการศึกษาทำให้เราทราบถึงแบบแผนความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตอันเป็นตัวแปรนำไปสู่แบบแผนโครงสร้างการผลิตและการค้าของประเทศนั้น ๆ ในกรณีของไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ในปัจจัยแรงงานความชำนาญระดับต่ำ แต่ขาดแคลนปัจจัยทุนและแรงงานความชำนาญระดับสูง ไทยจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตที่ใช้ปัจจัยแรงงานความชำนาญระดับต่ำอย่างเข้มขัน ในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นโลกของการแข่งขัน

การประเมินความสามารถในการแข่งขันนี้จะพิจารณาจากความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ คือ ประเทศใดมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าชนิดใด ก็จะผลิตสินค้าชนิดนั้นโดยใช้ต้นทุนที่ต่ำและสามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ในตลาดโลกได้

อย่างไรก็ตาม การประเมินความสามารถด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจเป็นการพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบจึงควรพิจารณาเทียบกับประเทศอื่น ๆ ด้วย ซึ่งจะทำให้ผลการศึกษา มีข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในการศึกษานี้พบว่า ไทยมีศักยภาพหรือความสามารถในการปรับตัวได้ดีเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่พิจารณา กล่าวคือไทยมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตโดยเคลื่อนเข้าหาประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยทุนและแรงงานที่มีความชานาญมากกว่า

ถึงแม้ว่าปัจจุบันไทยจะมีความสามารถในการปรับตัวโดยเคลื่อนเข้าหาประเทศที่พัฒนา มากกว่าเช่น ประเทศในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แต่ในโลกของการแข่งขันประเทศต่าง ๆ ในโลกไม่ได้หยุดนิ่ง ซึ่งเห็นได้จากประเทศในกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ที่เคลื่อนห่างจากไทย หรือ แม้แต่ประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันซึ่งมีการปรับตัวโดยพยายามเคลื่อนเข้าหาประเทศในกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ซึ่งเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทุนและแรงงานที่มีความชานาญในระดับที่สูงกว่า แต่ขาดแคลนแรงงานความชานาญระดับต่ำ ดังนั้นในอนาคตไทยจะขาดแคลนปัจจัยทุนและแรงงานที่มีความชานาญน้อยลง ทำให้ต้องเน้นหนักการใช้ปัจจัยทุนและแรงงานที่มีฝีมือ เพื่อการผลิตมากขึ้น เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในส่วนของผู้วางนโยบาย จำเป็นต้องส่งเสริมให้มีการสะสมทุน ซึ่งรวมทั้งทุนทางกายภาพและทุนในทรัพยากรมนุษย์ โดยการส่งเสริมหรือปรับปรุงระบบการศึกษาไปในทางที่ช่วยในการพัฒนาแรงงานระดับต่ำให้เป็นแรงงานระดับสูง

ข้อเสนอแนะทางการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบบนพื้นฐานของแบบแผนความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิต โดยอาศัยแนวคิดของลิมเมอร์ในเรื่องสามเหลี่ยมความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตมาผนวกเข้าด้วยกัน ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวจะเหมาะสมหรือใช้ได้

กับประเทศกำลังพัฒนา เพราะประเทศเหล่านี้มีความสามารถด้านการแข่งขันหรือความสามารถด้านการผลิตมักตั้งอยู่บนพื้นฐานของความหากร่างของปัจจัยการผลิต (ความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัย) ค่อนข้างสูง และบทบาทในเรื่องของการค้าภายในอุตสาหกรรม (intra-industry trade) ก็มีไม่มาก การพิจารณาเช่นนี้เป็นเพียงการพิจารณาความได้เปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบจากเงื่อนไขของประเทศเป็นสำคัญ เป็นการวิเคราะห์ที่ค่อนข้างหยาบหนึ่งหรือมีลักษณะเชิงสถิติ

ในสภาพปัจจุบันซึ่งไม่ใช่การวิเคราะห์เชิงสถิติ แต่เป็นการวิเคราะห์เชิงพลวัตนั้น พื้นฐานทางด้านทรัพยากรมิได้เป็นปัจจัยสำคัญเพียงปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพลในการกำหนดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศ ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเป็นสิ่งที่เราสามารถยกระดับหรือสร้างขึ้นมาได้ ด้วยเหตุนี้เองจึงมีผู้เสนอแนะว่า ความสามารถด้านการแข่งขันระหว่างประเทศอาจมีพลังขับเคลื่อนที่แตกต่างกันไปตามขั้นตอนของการพัฒนา โดยขั้นตอนเริ่มต้นนั้นต้องอาศัยความได้เปรียบในเรื่องของปริมาณทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของเฮคเชอร์-โอห์ลิน แต่ในขั้นตอนที่สูง ๆ ขึ้นไปนั้นการพิจารณาเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอาจไม่เพียงพอที่จะอธิบายได้ เนื่องจาก ความสามารถในการแข่งขันต้องอาศัยพลังขับเคลื่อนอื่น ๆ เช่น การลงทุนและนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ¹

¹ พอร์เตอร์ (Porter, 1990) มองความสามารถด้านการแข่งขันในแง่ความได้เปรียบทางด้านผลิตภาพการผลิต (productivity) มากกว่าความได้เปรียบทางด้านต้นทุนหรือราคาทรัพยากร ในระยะยาวผลิตภาพนี้แปรผันไปตามพลังขับเคลื่อนที่แตกต่างกัน ซึ่งพอร์เตอร์ได้จัดแบ่งบทบาทของพลังขับเคลื่อนเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ขั้นตอนที่ขับเคลื่อนด้วยปริมาณปัจจัยการผลิต (Factor-Driven Stage)
2. ขั้นตอนที่ขับเคลื่อนด้วยการลงทุน (Investment-Driven Stage)
3. ขั้นตอนที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation-Driven Stage)
4. ขั้นตอนที่ขับเคลื่อนด้วยความมั่งคั่ง (Wealth-Driven Stage)

ขั้นตอน 3 ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนของประเทศที่กำลังเร่งรัดหรือกำลังเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ส่วนขั้นตอนสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่ประเทศได้พัฒนาอุตสาหกรรมจนถึงขีดสุดแล้ว

การศึกษาในที่นี้เป็นการพิจารณาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิต (ความหาหากหาง่ายของทรัพยากรการผลิต) นั้น จะสามารถ อธิบายความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศของประเทศซึ่งอยู่ในขั้นตอนของการขับเคลื่อน ด้วยปริมาณปัจจัยการผลิต แต่ถ้าความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศแตกต่างกันไปอัน เนื่องมาจากขั้นตอนของการพัฒนาที่ได้กล่าวมาแล้ว การศึกษานี้อาจอธิบายได้เพียงบางส่วน เท่านั้น เนื่องจาก ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนการพัฒนาใดพื้นฐานของความได้เปรียบก็ต้องตั้งอยู่ บนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร เพื่อให้สามารถอธิบายความสามารถในการแข่งขันระหว่าง ประเทศได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในการศึกษาต่อ ๆ ไป จึงควรให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและ นวัตกรรมทางเทคโนโลยีด้วย เนื่องจากเทคโนโลยีจะเป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในระยะยาวได้ การพิจารณาโดยเน้นที่ ตัวแปรเทคโนโลยีจะช่วยให้เห็นความชัดเจนเกี่ยวกับการแข่งขันกันของประเทศคู่แข่งบางประเทศ ว่ามีศักยภาพใกล้เคียงหรือแตกต่างกันอย่างไร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย